

In Onderwijskrant en elders hebben we de voorbije jaren de vele stellige uitspraken van De Fraine e.a. over het niet zinvol zijn van zittenblijven en over het fenomenaal verlies voor de schatkist betwist en bestreden – net zoals we de voorbije 22 jaar de zittenblijverskwakkels in het rapport ‘Het educatief bestel in België’ van 1991 bestreden (b.v. 3,3% in eerste jaar s.o. i.p.v. meer dan 9%). We beloofden ook een meer grondige analyse en kritiek in toekomstige Onderwijskranten. We voelen ons hierbij extra gestimuleerd door een recent analyserapport waarin prof. Wim van den Broeck veel vraagtekens plaatst bij het onderzoek en bij de conclusies voor de praktijk. Dit rapport lokte op zijn beurt interessante reacties uit.

In haar reactie geeft de Leuvense onderzoekster De Fraine nu in bedekte termen toe dat de onderzoekers zich vergalopperd hebben. Ze wijst op de vele methodische problemen en tekortkomingen in het Leuvense onderzoek. De Fraine bekent nu b.v. ook dat niet alle zwakke presteerders, maar enkel de twijfelgevallen opgenomen werden in het onderzoek. Ook dit laatste ondergraaft de stellige uitspraken over het niet zinvol zijn van zittenblijven. De Fraine schrijft: ‘Het onderzoek naar de effecten van zittenblijven betreft enkel die kinderen die mogelijke ‘twijfelgevallen’ zijn’. Anders gezegd: we weten niet wat de gevolgen zouden zijn van overgaan voor zéér zwak presterende kinderen.

De Fraine concludeert o.a.: ‘Zo’n drastische uitspraak over de zinloosheid van zittenblijven, zou ik nu niet meer doen.’ De krasse uitspraken (lees: kwakkels) van De Fraine en co hebben echter geleid tot de standaardopvatting dat zittenblijven compleet zinloos is en louter geldverspilling, dat klassikaal onderwijs in vraag gesteld moet worden, dat in paradijsland Zweden leerlingen geen leerovertraging oplopen en praktisch allemaal een eindexamen verwerven Dergelijke foute ‘standaardopvattingen’ (kwakkels) zijn achteraf nog moeilijk recht te zetten. We merkten dat niet enkel veel beleidsmakers en politici, maar ook onderwijskoepels, lerarenopleiders, sociologen, ... die kwakkels en voorbarige uitspraken van De Fraine en co gretig overnamen. Ook de ‘sociale partners’ drongen sterk aan op de afschaffing van het zittenblijven.

Op Twitter luidde het steevast: ‘Zittenblijven werkt niet en is louter verspilling van geld’ (socioloog Dirk Jacobs); nog Jacobs: ‘Relevante literatuur ‘Zittenblijven is geen oplossing’ <http://nieuws.kuleuven.be/node/11881> ‘ Anderen: ‘We kunnen er niet omheen: zittenblijven is nefast op cognitief & psychosociaal vlak + enorme maatschappelijke kostprijs, 230 miljoen EUR/jaar, dit wordt al 10-tallen jaren bewezen.’ Op onze relativering van het Leuvense onderzoek, reageerde een Gentse lerarenopleider met: ‘Zinvolheid is ondertussen uitgebreid weerlegd in binnen- en buitenland.’

In de voorbije Onderwijskranten maakten we al duidelijk waarom we niet akkoord gingen met de stellige uitspraken en praktijkconclusies van De Fraine en co en met de verregaande en gevaarlijke conclusies die daaruit getrokken werden door beleidsmakers, de Antwerpse onderwijsschepen Voorhamme en co, het Masterplan ...

Een grondige en uitgebreide analyse is voor later, maar we willen toch al een paar bedenkingen kwijt.

1. We wezen o.a. op onderzoeksproblemen en methodologische fouten. We vinden het dan ook belangrijk dat prof. Wim Van den Broeck in zijn rapport aandacht geschonken heeft aan methodologische tekorten en voorbarige conclusies (zie rapport Van den Broeck). Bieke De Fraine geeft zelf toe dat haar soort onderzoek van zittenblijven heel moeilijk is. Het is vooreerst uiterst moeilijk is om bij de samenstelling van de 2 vergelijkingsgroepen rekening te houden met de verschillen in de vele achtergrond kenmerken van de leerlingen. Leerkrachten, directies en ouders houden hier bij hun beslissing wel rekening mee. Verder stelden we dat de Leuvense onderzoekers ook geen rekening hielden met de verschillen in buitenschoolse hulp die de twee groepen leerlingen achteraf kunnen krijgen. Ook Bieke De Fraine erkent nu in haar reactie op het rapport Van den Broeck die methodologische fout. Ze schrijft: ‘Bovendien zijn die lange termijn effecten zeer moeilijk te onderzoeken omdat heel wat factoren die na het al dan niet zittenblijven optreden ook de lange termijn uitkomsten bepalen (zoals extra begeleiding op schools of buitenschools, verdere loopbaan kenmerken zoals studiekeuze, ...).’ Deze uitspraak geldt niet enkel voor effecten op lange termijn, maar ook voor effecten op korte termijn. Ook al bij de beslissing over al dan niet overzitten van het eerste leerjaar speelt b.v. bij het oordeel van de school, CLB en de ouders het perspectief van de al dan niet buitenschoolse begeleiding/hulp/instructie mee. Een kind waarvan men b.v. weet dat het van huis uit /buitenschools extra gestimuleerd zal worden, zal minder vlug aangeraden worden over te zitten. Het risico op mislukken is daar iets kleiner. Bij de vergelijking van verdere vergelijking van schoolloopbaan van de leerlingen die al dan niet overgaan, hielden De Fraine e.a. ook geen rekening met het verschil in buitenschoolse hulp.
2. We ergerden ons nog het meest aan de laetdunkende uitspraken over de leraars/directies in het rapport van De Fraine e.a. en in de voorstelling in de pers. ‘Zittenblijven is niet zinvol, maar zit tussen de oren van de leraars’. Zittenblijven was ook ingegeven door gemakzucht. Enzovoort. De onderzoekers toonden niet het minste respect voor de het overwogen oordeel en de ervaringswijsheid van de praktijkmensen.

3. In Onderwijskrant en elders formuleerden we ook kritiek op de vergelijking die De Fraine en co maakten met paradijsland Zweden waarin zittenblijven en leervertraging zagezegd praktisch niet voorkwamen en waarin de ongekwalificeerde uitstroom veel lager zou zijn. Volgens Eurostat (cijfers 2010) is het percentage 20-24-jarige in Zweden dat nog geen diploma van het hoger secundair onderwijs bezit 14,1%, in Vlaanderen is dat 8,7%. In het Franstalig landsgedeelte was zittenblijven in het eerste jaar van de eerste graad s.o. verboden. Het leidde tot veel meer zittenblijvers in het tweede jaar en tot een complementair jaar. Zweden presteert ook steeds zwak voor PISA en in het land zelf maakt men zich heel grote zorgen over de toestand van het onderwijs. We begrijpen niet dat de onderzoekers uitgerekend Zweden als gidsland uitkozen. Zweden zou heel veel kunnen leren van Vlaanderen.
4. De Fraine en co zadelden de burgers tegelijk op met een verkeerde opvatting over (onfeilbaar) wetenschappelijk onderwijsonderzoek. De Fraine stelt nu voor om het hetzelfde soort onderzoek verder te verfijnen. De uitspraak over de zinvolheid van zittenblijven kan echter niet alleen en niet op de eerste plaats op basis van positief wetenschappelijk onderzoek à la De Fraine worden beslecht. Onderzoek naar de mening van de praktijkmensen, naar de redenen waarom ze leerlingen b.v. het eerste leerjaar laten overzitten, diepgaande analyses van individuele gevallen ... is hier veel belangrijker. Hiermee kan men ook veel meer de complexiteit in kaart brengen. De Leuvense onderzoekers wijzen te weinig op de beperkingen van hun soort positief wetenschappelijke benadering van het zittenblijven. Veel van dit soort onderwijsonderzoek heeft al geleid tot veel nefaste hervormingen – zoals het willen afschaffen van het jaarklassensysteem. Nog een geluk dat de leerkrachten lager onderwijs dit voorstel naast zich neerlegden, ook al werden ze hiertoe aangespoord door het decreet basisonderwijs van 1997.

Uit de reactie van Bieke De Fraine leid ik af dat nu ook de onderzoekers wat afstand nemen van hun stellige uitspraken. Nog te weinig naar ons oordeel en naar het oordeel van prof. Van den Broeck. Dat zittenblijven totaal zinloos is en geldverspilling zit inmiddels tussen de oren van de burgers, het is een 'standaardopvatting' geworden (zie ook bijlage).

We hopen dat Bieke De Fraine en co nu ook bereid zullen zijn om 'openlijk' de nodige afstand te nemen van hun stellige en voorbarige uitspraken over zittenblijven en van hun laatlunkende uitspraken over het gedrag van leerkrachten/directies inzake overzitten. Een rechtzetting in de pers is hier ook aangewezen.

Groeten, en steeds tot verdere discussie bereid,

Raf Feys, hoofdredacteur Onderwijskrant.

2013-11-12

Bijlage: kwakkel & standaardopvattingen zijn achteraf nog moeilijk weg te werken. We illustreren dit even. Sinds 1991 bestrijden we in Onderwijskrant al de kwakkel over zittenblijven in het 'Rapport het educatief bestel in België' van Monard en co, waaraan ook Leuvense onderzoekers meewerkten. Volgens dit rapport waren er in het eerste jaar s.o. meer dan 9% zittenblijvers, i.p.v. 3,3% (en amper 1% in meer landelijke scholen met weinig anderstaligen). Sindsdien was/is Vlaanderen op basis van die kwakkel wereldkampioen zittenblijven. Op basis van een Unesco-rapport was ook ons lager onderwijs samen met Tobago-Trinidad wereldkampioen zittenblijven. Er waren zagezegd b.v. 5 à 6 maal meer zittenblijvers dan in Nederland. We wisten dat in 1991 het Nederlands lager onderwijs nog iets meer leervertraagden telde dan het Vlaamse en konden achterhalen dat onze Vlaamse ambtenaren bij de berekening van het aantal zittenblijvers voor de Unesco 'vergeten' te delen door het aantal leerjaren (door 6). Volgens prof. Roland Vandenberghe (actueel sept. 1991) was onze Unesco-topscore een gevolg van ons jaarklassensysteem. Dit systeem was in de Nederlandse wet principieel afgeschaft en daardoor waren er zagezegd weinig of geen leervertraagden meer bij de noorderburen. Onderwijskundigen hielden dan ook pleidooien voor het afschaffen van de jaarklassen.

De 1991-kwakkel over Vlaanderen als kampioen zittenblijven wordt tot op vandaag doorverteld. Monard en andere beleidsverantwoordelijken waren achteraf nooit bereid om de enorme kwakkel in het 'Educatief bestel' en 'Unesco-rapport' te erkennen en recht te zetten. We vrezen dat dit ook het geval zal zijn met de recente kwakkel over de totale zinloosheid van zittenblijven.